

Foto: Anda van Riet

Veranderingen in examens Nederlands havo en vwo

Elk jaar maken alle leerlingen in de hoogste klassen van het havo en vwo een centraal examen Nederlands. Aan zo'n centraal examen gaat een hele constructiefase vooraf. Een examen wordt niet op een namiddag gemaakt, daar wordt bijna twee jaar lang aan gewerkt. Hierbij wordt telkens dezelfde procedure gevolgd. Op grond van het door het ministerie vastgestelde examenprogramma, en een uitwerking daarvan in de syllabi voor het centrale examen, worden door ervaren docenten Nederlands onder leiding van een toetsconstructeur van het Cito teksten geselecteerd en geanalyseerd. Daarna worden vragen bij deze teksten geformuleerd. De teksten, vragen en het voorgestelde correctievoorschrift worden

na een interne screening bij het Cito voorgelegd aan de vaststellingscommissie Nederlands havo en vwo van het College voor Examens (CvE). De vaststellingscommissie commentarieert de teksten, de vragen en het correctievoorschrift van elk examen drie of meer keer, zodat er ook naar het oordeel van de vaststellingscommissie een representatief examen voorligt dat de toets der kritiek kan doorstaan. De ervaring heeft geleerd dat vrijwel in iedere vraag iets veranderd wordt voordat die in een examen wordt opgenomen. Het maken en vaststellen van examenvragen is een enorm precisiewerk.

Veranderingen

Naaste de veranderde uitslagregels

(2012, kernvakregeling 2013, zie <www.examenblad.nl>) heeft het vak Nederlands tevens te maken met andere veranderingen. Vanwege de invoering van de referentieniveaus taal zijn de syllabi Nederlands vo vanaf 2014 herzien en zullen de examenmakers bij de ontwikkeling van vragen zich ook baseren op het referentiekader taal. Vanaf 2015 zal de prestatie-eis die uit de invoering van dit kader voortvloeit bij de normering van de centrale examens Nederlands worden meegewogen. Tegelijk met deze ontwikkeling verandert ook de vorm van het centraal examen Nederlands havo en vwo. De lange samenvattingsopdracht verdwijnt uit dit examen. In plaats hiervan worden teksten opgenomen met meer vragen.

Het examen Nederlands voor havo en vwo zal vanaf 2015 bestaan uit ten minste drie teksten, waaronder één langere tekst die vergelijkbaar is met de gangbare examentekst. In totaal zal het gaan om minimaal drie teksten met een omvang van circa 3.200 tot 3.800 woorden.

Het verdwijnen van de geleide samenvatting uit de examens havo en vwo betekent niet dat samenvattingsopdrachten geen enkele rol meer spelen. Ook in de nieuwe examens worden samenvattingsopdrachten gesteld, maar de mate waarin een examenkandidaat een hele tekst kan samenvatten wordt niet meer getoetst in het centrale examen. (Een voorbeeldexamen is te vinden op <www.examenblad.nl>.) In het nieuwe examen worden samenvattingsvragen gesteld zoals:

- Vat het standpunt samen dat de auteur inneemt in alinea x tot en met y. (Zie opgave 7 voorbeeldexamen vwo.)
- Wat is de hoofdvraag waarop tekst x een antwoord probeert te geven? (Zie opgave 18 voorbeeldexamen havo.)
- Maak een samenvatting van alinea x. (Zie opgave 22 in voorbeeldexamen havo.)
- Vat de argumentatie in alinea x tot en met y samen door het onderstaande schema in te vullen. (Zie opgave 32 in voorbeeldexamen vwo.)

In het nieuwe examen wordt het tekstbegrip van kandidaten geëvalueerd met meer teksten. Dit biedt de mogelijkheid om vragen te stellen waarbij de informatie uit twee teksten gecombineerd moet worden. Dit was vaak al het geval bij de vragen over de satellietteksten, maar in het nieuwe examen Nederlands zal deze mogelijkheid verder uitgebouwd worden. Dit kan leiden tot vragen als:

- Ontleen aan tekst x een argument waarom de auteur van deze tekst een voorstander zal zijn van stelling s zoals genoemd in tekst y.
- Ontleen aan tekst x een argument waarom de auteur van deze tekst een tegenstander zal zijn van stelling s zoals genoemd in tekst y.

Het is dan natuurlijk verleidelijk om beide vragen in één examen te stellen. Immers, dan moeten de leerlingen echt blijf geven van begrip van beide teksten, en daar gaat het natuurlijk om.

Een regelmatig terugkerend punt van kritiek op de centrale examens Nederlands is dat zelfs heel goede leerlingen geen hoge cijfers behalen. Het nieuwe examen probeert hier iets aan te doen. Doordat meer vragen in het centrale examen opgenomen worden, kunnen er meer scorepunten behaald worden. Naar verwachting zullen de nieuwe centrale examens beter differentiëren tussen goede en minder goede kandidaten.

Normering

Het kunnen maken van onderscheid naar niveau van de kandidaten is ook van belang voor de normering. Vanwege de verscherpte uitslagregeling én de eisen die verwoord zijn door de commissie Doorlopende Leerlijnen (Expertgroep Doorlopende Leerlijnen, 2008, 2009), wordt in de toekomst meer aandacht besteed aan de normering van de examens Nederlands. In de jaren voor 2012 was de normering feitelijk het sluitstuk van het examen. Dat wil zeggen: achteraf werden de scores van de leerlingen vergeleken met die van een normexamen. De omzetting van scores in cijfers werd dan zo vormgegeven dat het gemiddelde cijfer vergelijkbaar is met dat van het gemiddelde van het normexamen, én dat het percentage onvoldoendes in beide examens nagenoeg gelijk is.

Deze procedure staat of valt met de aanname dat er op populatieniveau geen verandering plaatsvindt. Bij veranderde condities kan hier echter niet zonder meer van uit worden gegaan. Voor de examenjaren 2012 en 2013 heeft het CvE daarom extra checks laten uitvoeren. Een van de beste manieren om het niveau van het examen en de examenkandidaten vast te stellen is echter op basis van een post- of pretest. Het nieuwe examen gaat gepretest worden, zodat (1) de norm over

jaren heen gehandhaafd kan worden, (2) de norm gerelateerd is aan referentieopgaven die volgens het oordeel van experts het niveau van een opleidingstype aangeven (3F of 4F), waardoor (3) mogelijke verschillen in het niveau van de populatie zichtbaar worden en niveauhandhaving over de jaren heen gemakkelijker wordt.

Conclusie

Al met al lijkt het erop dat het nieuwe examen Nederlands een betere meting van het tekstbegrip mogelijk maakt. Dat is winst. De grootste verandering in het nieuwe examen Nederlands per 2015 is dat de geleide samenvatting verdwijnt. Daarvoor in de plaats komen vragen waarin naar (onderdelen) van samenvattingen gevraagd wordt. Hierbij zij opgemerkt dat de veranderingen op het gebied van vraagvormen relatief klein is, er worden in het nieuwe examen havo en vwo voornamelijk méér vragen gesteld. Voorbeelden van teksten met vragen zijn te vinden op <www.examenblad.nl>.

Worden met het vernieuwde examen Nederlands al onze wensen voor een goed examen vervuld? Nee, helaas niet! Idealiter wordt in een examen Nederlands, in een tweede zitting, de schrijfvaardigheid van de kandidaten getoetst. Echter, een zitting voor schrijfvaardigheid brengt andere, nog onopgeloste, problemen met zich mee. Mede hierdoor is een evaluatie van de schrijfvaardigheid in het centraal examen (nog) niet opportuun. Kortom, met de vernieuwde examens Nederlands per 2015 zijn we op weg naar een heel goed examen binnen de huidige mogelijkheden. ■

Huib van den Bergh

LITERATUUR

- Expertgroep Doorlopende Leerlijnen. (2008). *Over de drempels met taal en rekenen: Hoofdrapport*. Enschede: SLO.
- Expertgroep Doorlopende Leerlijnen. (2009). *Over de drempels met taal en rekenen: Een nadere beschouwing*. Enschede: SLO.